

ÂYET 1

Elif, Lâm, Mîm

Müteşâbih (*Kur'ân- ı Kerîm'in mecâzi mânâya elverişli âyetleri*) de, tilâvet (*okumak, takip etmek*) yönünden tıpkı muhkem (*mânâsı açık olan âyetler*) gibidir. İbn Mes'ûd'un anlattığına göre Resûlullah (*s.a.s*) şöyle buyurmuştur: “Kim, Allah'ın kitabından bir tek harf okursa, (mânâsını idrak ederse) ona bir hasene (*sevap*) vardır. Her bir hasene de on misli olarak değerlendirilir. Ben, ‘Elif, lâm, Mîm’ bir tek harftir demiyorum. Aksine ‘Elif’ bir harftir, ‘Lâm’ bir harftir ve ‘Mîm’ de ayrı bir harftir. Dolayısıyla “Elif, Lâm, Mîm”de otuz hasene vardır”¹⁴

Elif:

- Elif, hayattan ibarettir (mazharıdır)... İlâhî hayatın bütün eşyaya sirini (*yayılmak*) ve eşyanın ilâhî hayat ile kaim oluşunu (*varolduğunu*) görmüyor musun?

İşte Elif de tıpkı bunun gibi, bizzat harflerin hepsine sârî (*sir eden, yayılmış*) ve hepsinde mevcuttur. Hatta hiç bir harf yoktur ki Elif, o harfte telaffuz ve yazılış yönünden mevcûd olmasın.¹⁵

14 İsmail Hakkı Bursevî, *Muhtasar Rûhu'l-Beyân Tefsiri*, Damla Yayınevi, İstanbul: 2004, c.1, s.59.

15 Abdülkerîm b.İbrahim el-Cilî, *İnsân-ı Kâmil*, çev. Seyyid Hüseyin Fevzî Paşa, Kitsan, İstanbul, c.1, s.116-117.

- Bütün mertebeler Elif'e ait olduğu gibi, harfler âleminin toplamı ve mertebeleri de ona özgüdür.

Elif, 'Bir' sayısı bütün sayılara yayıldığı gibi bütün mahreçlere (*harf ve seslerin ağızdan çıktıkları yer*) yayılır. O, harflerin dayanağıdır, her şey ona ilişir, o hiçbir şeye ilişmez. Bu özelliğiyle de Bir'e benzer, çünkü sayıların varlıkları da ona ilişir, o ise hiç birisine bağlı değildir. Bir, bütün sayıları ortaya çıkartır, sayılar ise onu ortaya çıkartamazlar. Bir herhangi bir mertebeye sınırlanmadığı gibi, Elif de bir mertebeye sınırlanmaz. Elif'in ismi bütün mertebelerde gizlenir, böylece bir yerde ismi B, bir yerde C, bir yerde H olur. Bütün mânâ ve harfler Elif'indir.

Elif Zât'ı ifade eder.¹⁶

- Elif, yayılmayı ve yayılmada dâhil olmayı ihtiva eden zâta delâlet (*işaret*) eder.¹⁷
- Elif harfi yazımda diğer harflerden ayrı bir özelliğe sahiptir. Şöyle ki; bu harf kendisinden başka bir kaç harf gibi (dal, za, ra, ze, vav), kendisinden sonra gelen harflere bitişmez. Ancak diğer harfler kendisine bitişir. Elif harfinin bu özelliği, tüm mahlûkâtın yüce yaratıcıya muhtaç olduğunu ama O'nun hiç kimseye muhtaç olmadığını hatırlatır.

İhlâslı bir kul Elif harfinden; Allah'ın mekândan münezzeh (*tenzîh edilmiş*) olduğunu hatırlar. Çünkü diğer harflerin boğazda, dudakta, yahut dil üzerinde belli çıkış yerleri vardır. Elif ise böyle değildir, onun belli bir yeri yoktur.

Elif harfi, kulun kendini yalnızca Allah'a vermesine işaret eder. Kul, tıpkı Elif'in hiçbir harfe bitişmediği gibi, Allah'tan başkasına yönelmez ve O'nun huzûrundan hiç ayrılmaz. (...)

16 Suad el-Hakim, *İbnü'l-Arabî Sözlüğü*, çev.Ekrem Demirli, Kabcacı Yayınları, İstanbul: 2005, s. 170.

17 Abdülkerim b.İbrahim el-Cilî, *İnsân-ı Kâmil*, çev.Seyyid Hüseyin Fevzî Paşa, Kıtisan, İstanbul, c.1, s.95.

Her harfin kendine has özel bir duruşu ve şekli vardır. Bunlardan yalnızca Elif dimdik ayakta duruşu ve başka harflerle bitişmemesi ile onlardan ayrılır. İşte o kitabın başına konarak, alfabenin ilk harfi olarak; başka şeylere bitişmekten ve başka şeylerle meşgul olmaktan uzaklaşan kimse, yüceliklere erer ve ulvî mertebeleri kazanır. Zâten mürekkebin (*birleşik*) olmayan harfler, sevenlerin hâllerini ve sırlarını yabancılardan gizlemek için kullandıkları rumuzlardır. Açık ibareler genel şeylere işaret eder, rumuz (*işaret*) ve işaretler ise özel şeylere işaret eder.¹⁸

- Yüce Tanrı, Kur'an'da yer alan anlamı tam olarak bilinmeyen harfler içinde yazılış bakımından Elif'i birinci yaptı; telaffuz bakımından ise Hemze'yi birinci yaptı.

Dolayısıyla Elif, kendi mükemmelliği içinde Zât'ın varlığı için bir simgedir. Çünkü Elif, herhangi bir harekeye muhtaç değildir.

Dolayısıyla Elif, bütün açılardan mükemmeldir.¹⁹

- *Ey Elif'in Zâtı! Sen münezzehsin
(tenzîh edilmiş eksik ve kusurdan uzak sayılmış)!
Acaba senin için âlemler içinde bir varlık, bir mahâl (mekân) var mı?
O dedi ki Hayır! İltifatımdan başka bir şeyim yok!
Çünkü ben ebedileştirme harfiyim, "ezel" içiririm.
Aynı zamanda ben zayıf seçkin bir kulum.
Ben, sultanı azîz ve celîl olanım.*

Elif, hakikatlerden bir koku koklayan kimse nezdinde harflerden herhangi bir harf değildir. Fakat genel olarak insanlar onu harf diye isimlendirmişlerdir. Eğer hakikat ehli, 'o da bir harftir,' derse, o bunu cümle içerisinde, o harfin de yer alması açısından öyle söyler. Elifin makamı "cem" makamıdır. Elif'in

18 Ali Akpınar, *Kur'an'da Hece Harfleri (Hurûf-i Mukattaa) ve Kuşeyri'nin 'Hece Harfleri Yorumu*, Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi, Ankara: 2003, sayı: 11, s.55-73.

19 İbnü'l-Arabî, *Harflerin İlmî*, çev.Mahmut Kanık, Asa Kitapevi, Bursa: 2006, s.103.

isimleri vardır. Onun ismi Allah'tır. Elif'in sıfatları vardır; onun sıfâtı, "kayyûmiyet"tir (*ezelden ebede dâim*). Elif'in isimleri de vardır: el-mübîdî (*benzeri olmadan yeniden yaratan*), el-bâis (*diriltten*), el-vâsi' (*ihsan eden, rahmeti her şeyi kaplayan*), el-hâfız (*koruyan*), el-hâlık (*yaratan*), el-bâri (*güzel yaratan*), el-musavvir (*güzel sûretler veren*), el-vehhab (*çok fazla ihsan eden, bağışlayan*), er-rezzâk (*rızık veren*), el-fettâh (*fetheden*), el-bâsit (*açan, ferahlık veren*), el-muizz (*izzet ve ikram eden, azîz*), el-muîd (*yardımcı*), er-râfi (*yükseltici,hamil sahip*), el-muhyî (*maddî mânevî hayat veren*), el-vâli (*her şeye mâlik*), el-câmi (*toplayan, içine alan*), el-mugnî (*zenginlik veren*), en-nâfi (*menfaat ve fayda veren*).

Elif'in zât isimleri de vardır: Allah, er-rab (*terbiye eden*), ez- zâhir (*açık*), el-vâhid (*bir, tek, benzersiz*), el-evvel (*ilk, önce*), el-âhir (*son*), es-samed (*her şeyin kendisine muhtaç olup, kendisi hiçbir şeye muhtaç olmayan*), el-ganî (*zengin, muhtaç olmayan*), er-rakîb (*dâima görüp gözetten*), el-mübîn (*âşikâr eden*), el-hak (*var olan, varlığı hiç değişmeden duran*).

Bütün mertebelerin hepsi ona aittir. Bu mertebelerde onun kardeşleri he ve lâm'dır. Harflerin toplamı ve bütün mertebeleri ona aittir. O, onlarda değildir, fakat onların dışında da değildir. Şöyle ki: O hem dairenin merkezidir hem de çemberidir; hem âlemlerin terkibidir (*birleşim, karışım*), hem de âlemlerin çözümüdür.²⁰

- Elif tek zâttır, yazının başında bulunduğu onun herhangi bir harfle bitmesi doğru değildir. Şu halde o, "Bizi sırât-ı müstakîme ulaştır" ifadesiyle, kişinin istediği dosdoğru yoldur. Söz konusu, tenzih (*Allah'ın eksik ve noksandan uzak bulunduğu ve insan vâfında olmadığına inanma*) ve teşbih (*Allah'ın bazı isim ve sıfatlarının mahlûkların sıfatlarına benzermesi*) yoludur. Nefs Rab'bine duâ ederken –ki onun Rab'bi Fecir Sûresi'nde kendisine emredilmiş Kelime'dir- duâsını kabul

20 İbnü'l-Arabî, *Harflerin İlmi*, çev.Mahmut Kanık, Asa Kitapevi, Bursa: 2006, s.130.

etmesini isteyince (âmin deyince), Rab’bi de onun dâasını kabul etmiştir. Böylelikle Elif-Lâm-Mîm’den Elif’i (Fâtiha Sûresi’nin son kelimesi olan) “*dalâlette (doğru yoldan ayrılmak) olmayanlardan*” ifadesinden sonra getirmiş, âmin’i ise gizlemiştir. Çünkü o, melekût âleminde olan bir bilinmezdir.

...Elif, melekût ve şahâdet (*şâhitlik*) âleminde bir olduğu için görünmüştür. Böylece kadîm ve sonradan yaratılmışlar arasındaki fark meydana gelmiştir.²¹

Elif, insân-ı kâmilin zâtıdır (özü ve hakikatidir).²²

Lâm:

- Lâm, kaim olduğu şekliyle (*Lâm harfinin dik kısmı*) kadîm (*ezelî*) sıfatlara delâlet eder.

Başka harfle bitişme vâsıtası olan uzanışıyla da sıfatların mütealliklerine (*ilişği olan*) delâlet eder.

Sıfatların müteallikleri ise sıfatlara mensup olan kadîm fiillerden ibarettir.²³

- Lâm, orta âlemdendir. Dolayısıyla sıfat mahallidir. Sonradan meydana geleni kadîmden ayırıştıran şey sıfattır.²⁴
- Lâm harfi en kudsî en parlak ezel içindir
Ve onun en nefis en parlak makamı içindir
Ne zaman kalksa, onun zâtı âlemi oluşturanı izhar (*gösterme, meydana çıkarma*) eder
Ne zaman otursa, o zaman kevnî âlemi (oluş) izhar eder
Üç hakîkatten sana bir neşe verir

21 İbnü'l-Arabî, *Futûhât-ı Mekkiyye*, çev.Ekrem Demirli, Litera Yayıncılık, İstanbul: 2006, c.1, s.166.

22 Derleyenin notu.

23 Abdülkerim b.İbrahim el-Cilî, *İnsân-ı Kâmil*, çev.Seyyid Hüseyin Fevzî Paşa, Kıtın, İstanbul, c.1, s.95.

24 İbnü'l-Arabî, *Futûhât-ı Mekkiyye*, çev.Ekrem Demirli, Litera Yayıncılık, İstanbul: 2006, c.1, s.170.

İpek elbise içinde yürür, salınarak gider

Bil ki Lâm harfi, şahâdet ve ceberût (*varlıkların ilmi sûretler hâlinde bulunduğu âlem*) âlemindedir... Bu harf havas (*haslar, seçkinler*) ve havassü'l-havas âleminde temeyyüz eder (*seçkin, farklı konuma gelmiştir*). Gaye ona aittir... Onun tabiatını oluşturan şeyler ondan var edilirler. Onun hareketi doğrudur (müstakîme) ve kaynaşmıştır (mümtezice). Âraf ona aittir. O, kaynaşmıştır, kâmil, müfreddir (*tekil*) ve ürkütücüdür (mûhîş). Elif ve Mîm harfleri ona aittir.²⁵

*Allah'ın bilinmek istemesi ve irâdesi "Lâm" harfidir.*²⁶

Mîm:

- Mîm, semîn (*işitmenin*) mazharıdır.

Görmüyor musun? Mîm harfi, ağzın dışı olan dudaktan çıkar. Onun için; söylenmeyen bir söz işitilmez. Söylenen söz ise artık zâhir olmuştur. O söz, ister telaffuz, ister hâlce (*hâl lisânı ile*) olsun müsâvîdir (*birdir, eşittir*).

Söz de aynen böyledir. Zîra söz ile başlanır, nihâyet söze dönlür...

Mîm'in tarifi yani bitişmek için olan uzanış ve çekiliş kısımları, ister hâlce olsun ister sözce olsun varlıkların sözünü işitme mahallidir.²⁷

- Mîm, Nûn gibidir, eğer ikisinin de sırrını yakalayabilirsen

Oluşun gayesinde bir varlık olarak ve başlangıçların

Dolayısıyla Nûn Hak'ka aittir; güzel Mîm ise benim içindir

25 İbnü'l-Arabî, *Harflerin İlmî*, çev.Mahmut Kanık, Asa Kitapevi, Bursa: 2006, s.141-142.

26 Derleyeninin notu.

27 Abdülkerîm b.İbrahim el-Cilî, *İnsân-ı Kâmil*, çev.Seyyid Hüseyin Fevzî Paşa, Kitsan, İstanbul, c.1, s.119.

Başlangıç için başlangıç; gayeler için bir gayedir

Öyleyse Nûn'un berzahı (*ara âlem*) bir ruhtur onun bilinip tanınmasında

Mîm'in berzahı ise, bir rabdır yaratılmışlar nezdinde.

Bil ki Mîm harfi Mülk, Şahâdet ve Kahr âlemindedir... Bu harf havasta ve hulâsada (*özde*) ve hulâsanın safasında temeyyüz (*benzerlerinden farklı ve üstün konuma gelme*) eder. Yolun sonu ona aittir. Âraf ona aittir. Hâlistir, kâmilidir, mukaddestir.²⁸

- Mîm harfi Muhammed'de ve Ahmed'de ortaktır. O halde Ahmed'deki Mîm kalkarsa "ahad" tecellî eder. İşte Hz. Peygamber'in kulluğundaki Rab tecellîsi budur.²⁹

"Mîm", Allah'ın nûruyla tecellîsinin kalıptaki zuhûrudur. Dolayısıyla Nûr Sûresi 35. âyetin tecellîsidir.

Allah irâde etti; Elif,

İrâde emre döndü Lâm;

Kul işitti ve uyguladı; Mîm'dir.³⁰

- *"Allah göklerin ve yerin nûrudur. O'nun nûrunun örneği, içinde çerağ meş'ale (misbah) bulunan bir kandil (mişkât) gibidir. Kandil, bir sırça (zücâce) içerisinde. Sırça inciden bir yıldız gibidir ki, doğuya da batıya da nispeti olmayan bereketli bir zeytin ağacından yakılır. Bu ağacın yağı neredeyse, ateş dokunmasa bile ışık saçar. Nur üzerine nurdur o. Allah, dilediğini kendi nûruna kılavuzlar. Allah, insanlara örnekler verir. Allah her şeyi bilmektedir."³¹*

- Hak Teâlâ Kur'ân-ı Kerîm'de Nûr Sûresi'nin 35. âyet-i kerîmesinde kendi zâtî nûrundan misâl verir;

28 İbnü'l-Arabî, *Harflerin İlmî*, çev.Mahmut Kanık, Asa Kitapevi, Bursa: 2006, s.159.

29 Abdülkâdir Geylânî, *Füyûzât-ı Rabbâni*, çev.Celâl Yıldırım, Beyda Yayınevi, İstanbul: 1995, s.150.

30 Derleyeninin notu.

31 Nûr Sûresi, 35.

İnsanın zâtının nûrunu: Mişkât, Misbah ve Zücâce ile tahayyülî bir şekilde nakletmiştir. Zâtın o teşbihi, insanın sûretinden ibarettir.

“Mişkât” dan (*lamba konan yer*) maksat: İnsanın sadırudur (*göğsü*).

“Zücac” dan maksat, kalbidir.

“Misbah” dan maksat ise, insanın sırrıdır.³²

- O mişkât Peygamber Efendimiz’in vücûdudur. Zeytinyağı, O’nun temiz gönlüdür ve Allah’ın bu gönülle alâkası vardır.³³
- Resûlullah Efendimiz, “*Ben Allah’ın nûrundanım, beni gören Allah’ı görür*” diyor.³⁴
- O hakikat güneşi, kendi gözler kamaştıran nûrunu, insan vücûdunda gizlemiş ve örtmüştür. O’nun vasıflarında, Allah’ın evsâfı (*vasıf, özellik*) saklıdır.³⁵
- “*Allahu nûru’s-semâvâti vel ard*” âyetinde buyrulan zarf, kandil vücuttur. Yağ ruhtur, fitil kalptir. Şevk ise, şarkı garbı olmayan nûr-u Ali’dir. Bir kimsenin kalbinde bu nûr uyandı mı, ona sağ sol olmaz.³⁶
- Câbir b. Abdullah Ensârî şöyle rivâyet eder ki:

“Kûfe’de mescide girdiğimde Hz. Ali (*k.v.c*) orada bulunuyorlardı, parmağı ile birşeyler yazıyor ve bir şeye de gülüyordu.

“Yâ Emire’l-mü’minîn, neye gülüyorsunuz?” diye sordum. Hz. Ali (*k.v.c*) şu cevabı lûtfettiler:

32 Abdülkerîm b.İbrahim el-Cilî, *İnsân-ı Kâmil*, çev.Seyyid Hüseyin Fevzî Paşa, Kitsan, İstanbul, c.1, s.174.

33 Sultan Veled, *Maârif*, çev.Meliha Anbarcıoğlu, Konya ve Mülhakatı Eski Eserleri Sevenler Derneği Yayını Konya: 2002, s.57.

34 Ken’an Rifâî, *Sobbetler*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul: 2000, s.566.

35 Ken’an Rifâî, *Şerhli Mesnevî*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul: 2000, s.433.

36 Turgut Alsirt, *Kenan Rifâî Özel Notları*.

Şimdi okuduğum şu âyet-i kerîmenin mânâsını kimse benim gibi bilmez ve yorumlamaz da ona gülüyorum, dedi. Sordum:

“Bu hangi âyet-i kerîmedir?” dedim. Cevaben şöyle buyurdular:

“Allah yer ve göklerin nûrudur. Onun nûrunun misâli kandil gibidir.”

“Mişkât” Muhammed’dir (s.a.s), yani kandillerin kandilidir, aydınlıkların aydınlığıdır. Önceki kandilden kasıt Fatimatü’z-Zehrâ’dır. İkinci kandil ise, benim. “Fi zücâcetin-Ez-zücâceti”, bunun gibi birinci zücâce lafzı Hz. Hasan’dır (r.a). İkinci zücâce Hz. Hüseyin’dir (r.a). Ali b. Hasan en parlak yıldız gibidir, yani *kevkeb-i dürrî*’den kasıt Ali b. Hasan’dır. “Yükadü min şeceretin mübâreketin” den maksat Ali oğlu Muhammed’dir. Âyet-i kerîme’de geçen “zeytûne” den maksat Câfer ibn Muhammed’dir. Yine zikri geçen “lâ şarkıyye” den murat Mûsâ b. Câfer’dir. “Lâ garbiyye” den maksat Ali b. Mûsâ’dır. “Alâ nûrin yehdillahü linûrihi” den kasıt da burada Hz. Peygamber (s.a.s) Efendimiz’dir. “Men yeşâü ve yadribü’llâhü’l emsâle li’n-nâsi val-lâhü bi külli şey’in alîm.”

İşte bu âyetler Hz. Ali tarafından bu yönüyle tefsir buyrulmuştur.³⁷

“Elif, Lâm, Mîm” birlikte:

- Kur’ân-ı Kerîm umum içindir. O, aynı seviyede olmamak şartıyla herkese hitap eder. Zîra içinde mevcût olmuş ve olacak, her şey mevcuttur...

Kur’ân-ı Kerîm’in de yedi batnı vardır. Mesela (Elif, Lâm, Mîm) ne demektir sorarım size?...

37 Abdülkâdir Geylânî, *İlâhî Lütuflar*, çev. Cabbarzade Mehmet Ârif, Alem Yayıncılık, İstanbul: 2002, s.126-127.

İdrak edemiyorsunuz. Demek ki bunlar erbâbının anlayacağı remizler...³⁸

- Aşk kelimesi neden Kur'ân-ı Kerîm'de yoktur?

Aşk, Kur'ân-ı Kerîm'de sır olarak kalmış, açık açık söylenmemiş. Fakat hurûf-ı mukattaatta (*Kur'ân'daki elif, lâm, mîm, gibi harfler*) beyan olunmuştur.³⁹

- O harfler hep birer âlem, birer rumuzdur. Hem büyük birer âlem. Elif'ten maksat Allah'tır. Lâm Cebrâil; Mîm Muhammed'dir (*s.a.s*).

Elif, namazda alınan kıyam vaziyeti ; Lâm, rükû; Mîm de secde hâlidir.

İşte Allah ile senin aranda Cebrâil olduğu gibi, ruh ve cisim arasındaki kalp de Cebrâil'dir. Yani (Elif, Lâm, Mîm) Kâmil İnsan'a işaretir.Hz. İmam Câfer öyle der: "Allah Kur'an'da tecellî etmiştir fakat görmüyorlar!"

Kur'ân'ın harfleri insanın şekilleridir. Ama herkes bu mânâyı nasıl bilebilir? Bu, esrâr-ı ilâhîdir, ancak irfân-ı Muhammedî ile bililir.⁴⁰

- Kâmil zâtların namazları sırasında, kıyıamları gizli hazineyi, lâhut nûrunun paha biçilmez hazinelerini, kıraâtleri ilâhî ilmin sûretlerini; rükûları, zuhur sonucu olan "*Sevdim, bilinmek istedim. Bu yüzden âlemleri hâlkettim*" kudsî hadîsinin gizliliklerini; secdeleri "kurb-ı ferâiz" hadîs-i kudsîsi ile açık olduğundan "*Hak'ka karşı şükranını arzeden bir kul olmayayım mı?*" hadîsi gereğince, esrâr-ı Muhammedî'den olan Zât tecellîsinin dâima onlarda bekâsıdır. Bu takdirde "Öyle bir namaz ki onda an-

38 Ken'an Rifâî, *Sobbetler*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul: 2000, s.476.

39 Ken'an Rifâî, *Sobbetler*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul: 2000, s.569.

40 Ken'an Rifâî, *Sobbetler*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul: 2000, s.159.